

теріями: змістом – економічні, політичні, соціальні; відношення до об'єкта (регіону) – зовнішні та внутрішні; часом дії – постійні і тимчасові; складом – матеріальні та нематеріальні, характером впливу – позитивні і негативні; силі впливу – сильні і слабкі.

З числа показників, що характеризують ефективність заходів з управління іміджем регіону можна виділити найбільш важливі: збільшення обсягу залучених в регіон інвестицій для розвитку виробничо-економічного і соціального секторів економіки регіону, а також – збільшення притоку кваліфікованої робочої сили, необхідної для реалізації нових інвестиційних проєктів. Значення цих показників треба розглядати в розрахунку на одиницю бюджетних витрат з проведення маркетингових заходів, що формують імідж регіону.

Зміст процедур і послідовність дій при формуванні іміджу регіону передбачає діяльність в рамках трьох етапів: 1) побудова організаційної основи; 2) створення інформаційних продуктів; 3) формування інформаційного простору.

1. **Таранова, Ю. В.** Специфика формирования имиджа региона в условиях информационного общества [Текст] / Ю. В. Таранова // Средства массовой информации в современном мире. Молодые исследователи : материалы VII межвузовской научно-практической конференции студентов и аспирантов, 28 февраля – 1 марта 2008 г. / Под ред. Л. П. Громовой. – СПб., 2008. – С. 143–145.

Надійшла до редколегії 27.01.11

УДК 329.733

А. І. Клой

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

МІСЦЕ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕЇ В ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ МОЛОДІ

Визначаються фактори здійснення патріотичного виховання української молоді та місця в цьому процесі національної ідеї. Описуються завдання та тематика виховного процесу.

Ключові слова: патріотичне виховання, національна ідея, виховні завдання.

Определяются факторы осуществления патриотического воспитания украинской молодежи и места в этом процессе национальной идеи. Описываются задачи и тематика воспитательного процесса.

Ключевые слова: патриотическое воспитание, национальная идея, воспитательные задачи.

The factors of patriotic education of Ukrainian youth and place in the process of national ideas are determined. It describes the objectives and themes of the educational process.

Keywords: patriotic education, national idea, the educational task.

За роки незалежності в Україні створено передумови для оновлення змісту й технологій патріотичного виховання, формування гуманістичних цінностей та громадянської позиції підростаючого покоління. У центрі патріотичного виховного процесу постала особистість людини як найвища цінність.

В основу системи патріотичного виховання покладено національну ідею як консолідуєчий чинник розвитку суспільства і нації в цілому. Справжнім джерелом вивчення еволюції національної ідеї можна вважати Конституцію Пилипа Орлика 1710 р., яка офіційно називалася «Пакти й Конституції законів та вольностей Війська Запорозького».

Основні положення цієї Конституції наступні: досягнення державного суверенітету України; забезпечення існування панівної релігії – православія; побудова своєрідної конституційної монархії – гетьманату; концентрація вищої законодавчої влади у діяльності козацької Ради; запровадження елементів розподілу влади на законодавчу (Рада), виконавчу (гетьман та Генеральна канцелярія) та судову (генеральні та полкові суди) [8].

У поглядах активних членів Кирило-Мефодіївського товариства М. Костомарова, Т. Шевченка, М. Гулака та ін. національна ідея сповнюється загальнолюдським змістом. Ідея власної самоцінності народу не протиставляється позазі до інших національних культур і, разом з тим, специфіка українського національного характеру виводиться з глибин історії буття народу. Тобто, мова йде не про ідею панславизму, а про невідчужливість та незалежну волю кожного народу, про його право створювати власну державність, а відносини з іншими народами будувати на засадах доброї волі, а не насильницькому об'єднанні [3, с. 23–30].

Українська ідея для М. Драгоманова знаходить себе в культурно-національній автономії України, переважанні прав і свободи особистості над правами нації, в його лібералізмі. Під впливом декабристів та представників англійського лібералізму М. Драгоманов створив концепцію суспільства, що ґрунтується на ідеї асоціації гармонійно розвинутих особистостей. Шлях до цього – «... в культурі – раціоналізм, у політиці – фєдералізм, у соціальних питаннях – демократизм» [9, с. 163].

У кінці XIX – на початку XX ст. в Україні з новою силою розгортається боротьба за національну незалежність та реалізацію національної ідеї. Найбільш характерною рисою цього процесу була поява українських політичних партій. Так, 29 січня (2 лютого) 1900 р. в Харкові група студентської молоді на «Раді чотирьох» проголосила заснування Револьюційної української партії (РУП), яка стала першою політичною партією в Східній Україні. Основним автором програми партії під назвою «Самостійна Україна» став М. Міхновський. Червоною ниткою через усю програму проводиться думка про те, що «державна самостійність є головна

умова існування нації, а державна незалежність є національним ідеалом у сфері міжнародних відносин» [5, с. 3–4].

З аналогічних позицій боротьби за повну державну незалежність України виступало також керівництво Української соціалістичної партії (Б. Ярошевський, М. Меленевський та ін.). Влітку 1900 р. УСРП в одній з підільних друкарень Наддніпрянщини випустила «Нариси української партії соціалістичної», передруковані у Галичині двотижневиком «Воля». Автори нарису виходили з того, що оскільки гніт в Україні «є трикратний – економічний, політичний та національний, так само і наше визволення мусить бути повне». Кінцевою метою партії проголошувалась демократична українська республіка із суспільною власністю на засоби виробництва і «повною рівноправністю національною з полишенням нації кожній свободи увійти в склад республіки» [9, с. 177].

Звісно ж, тільки вищезгаданими фактами не обмежується еволюція української національної ідеї. Особливо на початку XX ст. вся політична історія нашої держави – це суцільний процес пошуку оптимальної моделі національної державності. Він достатньо вивчений ученими-суспільствознавцями та представлений у їхніх творах [1–2; 4; 6–7]. Не був цей процес знищений і довгими роками радянського тоталітарного режиму.

Вінцем багатовікових національно-демократичних державницьких пошуків українського народу стало прийняття Верховною Радою Української РСР 24 серпня 1991 р. Акта проголошення незалежності України. У цьому історичному документі закріплювалися незалежність України і створення самостійної української держави, проголошувалися неподільність і недоторканність її території, а також те, що віднині на цій території мають чинність виключно Конституція і закони України. Після цього, значна кількість науковців, політиків, письменників прагнула розробити національну ідею незалежної України, віднайти оптимальну модель національної державності.

В 1996 р. сподівання українського народу на крапу долго були закріплені в Конституції як стратегічна мета – курс на розбудову суверенної, незалежної, правової, демократичної, соціальної держави України як нації. Відтак метою української національної ідеї є лібералізація нації для здійснення цього стратегічного проекту. В умовах поліетнічної держави вона покликана сприяти цілісності, соборності України, що є серцевиною української національної ідеї. При цьому важливо, щоб різні регіони України об'єднувалися задля національного становлення саме на базі демократичних цінностей.

Аналіз значної кількості формулювань української національної ідеї дав можливість дійти висновку, що вона має: відповідати інтересам і людини, і суспільства, і держави як єдиної політичної нації; об'єднувати, а не протиставляти представників різних регіонів, увесь багатоетнічний український народ; враховувати менталітет, світогляд та особливості національного характеру народу; мобілізувати як її прихильників так і противників на здобутки сучасні та майбутні; бути зрозумілою кожному члену суспільства; спиратися на владу, адже саме вона популяризує

тиму ідею; не віддякувати сусідів, бути конструктивним інструментом у міжнародних відносинах; бути реальною і перспективною.

Виховання у молодого покоління почуття патріотизму, відданості справі зміцнення державності, активної громадянської позиції нині визнані проблемами загальнодержавного масштабу.

В основу системи патріотичного виховання покладено національну ідею як консолідуючий чинник розвитку суспільства і нації в цілому. Завдяки змістовним характеристикам предметів соціально-гуманітарного циклу, насамперед громадянської освіти, зросла патріотична компетентність учнівської молоді. Поглибився громадянський характер патріотичного виховання, освітні заклади стали відкритими для батьків, громадських організацій. Збільшилась кількість суб'єктів виховного впливу, посилилась узгодженість їхніх дій. Успішно здійснюються загальноукраїнські заходи, акції спрямовані на активізацію патріотичної, моральної позиції дітей та учнівської молоді. Форми і методи виховання спираються на народні традиції, кращі надбання національної та світової педагогіки і психології.

Разом з тим, поряд з ознаками позитивних змін у патріотичному вихованні загострилися й певні суперечності, виникли нові істотні проблеми. Одна з них полягає в тому, що нинішнє підростаюче покоління впливається в життя суспільства з невизначеними цінностями. Стара суспільна система зруйнована, нова лише задекларована Конституцією. Перехід від державно-планової до ринкової економіки здійснюється на фоні корупції, правового нігілізму, зухвалого обкрадання населення. Це породжує у молодих громадян непевність у завтрашньому дні, психологічний дискомфорт, комплекс національної меншвартості й особистої неповноцінності, зневіру в цивілізоване життя в Україні. Не сприяє розвитку патріотизму підростаючого покоління і така об'єктивна реальність, як відсутність етно-національної ідеологічної єдності й відповідної суспільної консолідації українського народу.

Таким чином, виховання патріотизму підростаючого покоління залежить від природних, соціально-економічних, культурно-освітніх, історичних та інших факторів. Їх об'єктивне врахування і науково обґрунтоване використання дає можливість сформулювати головну мету патріотичного виховання учнів. Це становлення громадянина-патріота, готового самовіддано розбудувати Україну як суверенну, незалежну, демократичну, правову, соціальну державу і гарантувати її національну безпеку, знати свої права й обов'язки, цивілізовано відстоювати їх, сприяти єднанню українського народу, громадянського миру і злагоді в суспільстві.

Мета патріотичного виховання конкретизується через систему виховних завдань: 1) утвердження в свідомості учня патріотичних цінностей, переконання і поваги до культурного та історичного минулого України; 2) виховання поваги до Конституції та законів України, державної символіки; 3) підвищення престижу військової служби як виду державної служби; 4) забезпечення в реальному житті прав дитини як найвищої цінності держави і суспільства; 5) формування етнічної та національної самосвідомості, любові до рідної землі, держави, родини, народу; 6) фор-

мування толерантного ставлення до інших народів, культур і традицій; 7) утвердження гуманістичної моральності як базової основи громадянського суспільства; культивування кращих рис української ментальності – працелюбності, свободи, справедливості, доброти, чесності, бережного ставлення до природи; 8) формування мовної культури, оволодіння і вживання української мови як духовного коду нації.

У молодшому шкільному віці важливо формувати здатність дитини пізнавати себе як члена сім'ї, родини, дитячого об'єднання; як учня, мешканця міста чи села; виховувати у неї любов до рідного дому, школи, вулиці, своєї країни, її природи; до рідного слова, побуту, традицій.

У підлітковому віці необхідно виховувати духовно осмислений, рефлексивний патріотизм, який поєднує любов до свого народу, нації, Батьківщини з почуттям поваги до інших народів, своїх і чужих прав та свобод. Центральною особистісною якістю старшокласників вважається соціальна відповідальність, тому у старшому шкільному віці пріоритетними рисами ціннісного ставлення до Батьківщини є відповідальність та дієвість.

Процес патріотичного виховання здійснюється в навчальній, позакласній та позашкільній діяльності, сім'ї, дитячих та юнацьких об'єднаннях. У навчанні патріотичне виховання зумовлюється змістовими характеристиками освітніх предметів, які сприяють оволодінню системою знань про людину і суспільство, формують здатність усвідомлювати місце своєї спільноти серед інших спільнот світу.

Особлива роль в патріотичному вихованні належить предметам суспільно-гуманітарного циклу, зокрема історії. Переконаливо це можна прослідкувати на прикладі роботи вчителів історії середньої школи №83 м. Дніпропетровська. Серед методів і форм патріотичного виховання найбільш поширеними у них є ситуаційно-рольові ігри, методи відкритої трибуни, соціально-психологічні тренінги, інтелектуальні аукціони, «мовкові штурми», ігри-драматизації та інші. Серед традиційних методів дуже популярними є бесіди, диспути, лекції, семінари, різні форми роботи з книжкою, періодичною пресою, самостійне рецензування тощо.

Найбільш поширена тематика така: 1) бесіди – «Моя рідна Україна», «Наша Вітчизна – Україна», «Моя земля – земля моїх батьків», «Ще два слова про любов, Україну, патріотизм», «Ми живемо в Україні», «Знай і поважай герб своєї Вітчизни, її прапор і гімн», «Україно, моя Україно! Я для тебе на світі живу!»; 2) огляди періодичної преси – «Що, де, коли?», «Україна в цікавих фактах», «Пульс планети», «Цікаві хвилини»; 3) огляд телепередач – «Територія вибору», «Актуальний репортаж», «День», «Час країни», «Дніпровська панорама»; 4) заходи, які виховують любов до української мови (спільно з учителями української мови та літератури) – засідання патріотичного клубу «Спадщина» на тему «Усе мінає, а слово залишається», «Сватання на Україні», «Шевченко – це Україна, Україна – це Шевченко»; конкурси: на кращий мовний плакат, декламаторів, на кращу розповідь української народної казки, вечір українських загадок, прислів'їв та приказок; зустрічі з письменниками та поетами; стенди «Як ми говоримо»; 5) форми роботи, пов'язані з вивченням історії рідного краю і народу – свято до Дня міста – «3 Днем народження, мій рідний

Дніпропетровську», вікторина «Чи знаєш ти історію міста», конкурс знавців історії рідного краю «Вивчасмо, досліджуємо, відкриваємо нове!», козацьке свято «Тієї слави повік не забудемо»; уроки мужності «До дня визволення Дніпропетровська від фашистських завойовників», день відкритих дверей музею Бойової Слави, засідання історичного лекторію на тему «До Дня соборності України», «Крути. Подвиг і трагедія» чи «День пам'яті. Чорнобильська трагедія», відвідування історичних місць, зустрічі з цікавими людьми (наприклад з письменницею Кравченко О.П. (О. Девіль), син якої закінчив СШ №83, а зараз навчається онук); 6) форми і методи військово-патріотичного виховання – регулярні засідання клубу «Патріот» на базі шкільного музею Бойової Слави, масові змагання з військово-прикладних видів спорту, участь у військово-спортивних іграх, проведення інтелектуальної вікторини «Пишаємося подвигами предків»; 7) форми і методи виховання правосвідомості – проведення дискусії «Чи варто завжди дотримуватися букви закону?» (зустріч з працівниками правоохоронних органів, які навчалися в СШ №83), теоретична конференція на тему «Національна ідея як чинник консолідації нації» (з залученням викладачів національного університету), захист рефератів «Найважливіші функції Української держави» і «Свобода та особиста недоторканість громадян», зустріч з депутатами; 8) уроки пам'яті, уроки мужності – «Зростаємо громадянами-патріотами землі, що Україною зветься», «Діти, молодь в роки минулої війни» (в честь піонера-героя Васи Нарчука, який навчався в школі №83), «Наша вулиця носить ім'я маршала Неделина», «Імена фронтівиків, засновників шкільного музею Бойової Слави: В.П. Тюліна та С.П. Руденка».

Результативність патріотичного виховання великою мірою залежить від того, наскільки ті чи інші форми й методи виховної діяльності стимулюють розвиток самоорганізації, самоуправління дітей, підлітків, юнацтва, молоді. Що доросліші вихованці, то більші їхні можливості до критично-творчого мислення, активності, творчості, самостійності, до усвідомлення власних світоглядних орієнтацій, які є основою життєвого вибору, громадянського самовизначення.

Бібліографічні посилання

1. **Грабовський С.** Нариси з історії українського державотворення [Текст] / С. Грабовський, С. Ставроян, Л. Шкляр. — К. : Генеза, 1995. — 168 с.
2. **Копиленко О. Л.** «Сто днів» Центральної Ради [Текст] / О. Л. Копиленко. — К. : Україна, 1992. — 204 с.
3. **Костомаров М.** Закон Божий (Книга буття українського народу) [Текст]. — К. : Либідь, 1991. — 40 с.
4. **Кульчицький В. С.** З історії української державності [Текст] / В. С. Кульчицький, М. І. Настюк, Б. І. Тищик. — Львів : СВІТ, 1992.
5. **Міхновський М. І.** Самостійна Україна [Текст] / М. І. Міхновський. — К. : Діокор, 2002. — 80 с.
6. **Потульницький В. А.** Історія української політології [Текст] / В. А. Потульницький. — К. : Либідь, 1993. — 256 с.

7. **Слісаренко А. Г.** Історія української конституції [Текст] / А. Г. Слісаренко, М. В. Томенко. — К. : Знання України, 1993. — 212 с.
8. Угода та Конституція Пилипа Орлика [Текст] // Літературна Україна. — 1990. — 12 липня.
9. **Шевчук В. П.** Історія української державності [Текст] / В. П. Шевчук, М. Г. Тараненко. — К. : Либідь, 1999. — 480 с.

Надійшла до редколегії 26.01.11

УДК 321

Л. В. Міхненко

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

ПОЛІТИЧНІ ПАРТІЇ ЯК ОБ'ЄКТ ЕЛЕКТОРАЛЬНОГО ВИБОРУ ПЕНСІОНЕРІВ: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Аналізуються основні підходи до вивчення особливостей електорального вибору та моделей електоральної поведінки, дослідженню особливостей електорального вибору пенсіонерів під час парламентських виборів 2006 і 2007 рр.

Ключові слова: електоральний вибор, електоральна поведінка, політична партія.

Анализируются основные подходы к изучению особенностей электорального выбора и моделей электорального поведения, исследованию особенностей электорального выбора пенсионеров во время парламентских выборов 2006 и 2007 гг.

Ключевые слова: электоральный выбор, электоральное поведение, политическая партия.

The basic approaches of studying electoral choice and models of electoral behavior, research of features of electoral choice of pensioners during parliamentary elections 2006 and 2007 are analyzed.

Keywords: an electoral choice, electoral behaviour, political party.

Класичним засобом притягнення до політичної відповідальності осіб та політичних партій є вибори. Можливість позбавити делегованої влади під час періодичних волевиявлень народу закономірно розглядається як основа демократичного устрою. Простота і теоретична досконалість нормативної моделі очевидні. Однак політична практика демонструє, що її реальне застосування не завжди призводить до позбавлення влади тих політичних партій,